

Urbán Aladár munkásságának irodalomtörténeti jelentősége¹

Urbán Aladárnak, miközben gazdag történelmi életművét hozott létre, nem volt feltétlenül szándéka állást foglalni irodalomtörténeti kérdésekben, hiszen ő nem volt irodalomtörténész, még csak mellékesen sem: nem is végzett magyar szakot, és nem is ambicionálta, hogy bármilyen értelemben irodalomértelmezőnek tekintsék. Szövegek poétikai értelmezésére soha nem is vállalkozott. Viszont többször (s akár azt is mondhatom: rendszeresen) szerzője volt irodalomtudományi orgánumoknak is, és ha egyéb, történeti kutatásai során olyan adatokra bukkant, amelyek irodalomtörténeti érdekűek voltak, akkor nem volt rest ezeket az elemzési ötleteit kifejezetten az irodalomtörténet számára és neki címezve feldolgozni.

Munkamódszeréről és az irodalomtörténeti témák alapjául szolgáló történeti források felleléséről a legkifejtettebben egy olyan dolgozatában írt, amely Vörösmarty 1848–49-es szerepével foglalkozott:

Levéltáraink, elsősorban az 1848–49-es minisztériumnak az Országos Levéltárban őrzött iratai mind a mai napig ki nem merített forrásai a forradalom és szabadságharc irodalmi életével, pontosabban az írók és költők közéleti tevékenységével kapcsolatos dokumentumoknak. Ezek részleges feltáratlansága az anyagok jellegéből fakad. Az irodalomtörténet számára érdekes személyek után kutatni ugyanis nem könnyű, mivel azok gyakran nem érdemi vagy nem kizárólagos szereplői egy-egy ügyiratnak. Nevük többnyire nem is található az iktató- vagy mutatókönyvekben – ha azok egyáltalán fennmaradtak. Az egyes személyek utáni kutatás ezért igen munkaigényes, és többnyire nem végződik számottevő eredménnyel. Ugyanakkor nagyobb, összefüggő anyagrészek történeti igényű feldolgozása során gyakran kerülnek elő érdekes irodalomtörténeti vonatkozások is.²

Ezek a sorok nem csupán a Vörösmartyról szóló dolgozat hátszágába engednek bepillantást, hanem Urbán egyéb, irodalomtörténeti érdekű tanulmányaihoz is kulcsot jelentenek. A szerző ebben az értelemben mintha melléktermékként fogta volna föl az ilyen módon összegyűlt adatokat – ám Urbán Aladár ezen a ponton soha nem állt meg. A talált források feldolgozása nála komoly elemzőmunka következménye volt, nem elégedett meg pusztán az adatközléssel – még ha akár ennek is komoly haszna lehetett volna. Urbán mélyen ismerte a vonatkozó irodalomtörténeti szakirodalmat, és mindig az eddigi eredményekhez mérten tudta prezentálni a tőle föltárt újabb

¹ Előadásként elhangzott az Urbán Aladár tiszteletére rendezett konferencián (ELTE BTK, 2024. május 16.).

² URBÁN Aladár, *Kiegészítések Vörösmarty életrajzához: A költő 1848–49-es tevékenységéről* = *Uő, A nagy év sodrában: Tanulmányok 1848-ról*, Bp., Magvető, 1981 (Elvek és utak), 408.

adalékokat is, s ezzel komoly módszertani példát is adott történeti forráskutatás és irodalomtörténeti interpretáció interdiszciplináris megvalósítására. 1981-es tanulmánykötetében³ külön blokkba szerkesztette a zömmel Petőfivel foglalkozó tanulmányait (bár van egy Vörösmarty 1848-as időszakát elemző dolgozata is). Ezek nagy jelentőségű, a későbbi Petőfi-szakirodalmat meghatározó eredmények, amelyeknek ma is számos továbbgondolandó tanulsága lehet.

Urbánnak az 1973-as Petőfi-évforduló alkalmából írott tanulmánya például olyan szemléleti kérdéseket érintett, amelyek mindmáig érvényesek, és még inkább ösztönzőek voltak a megszületésükkor. Azt hangsúlyozta ugyanis, hogy a Petőfi-központú és Petőfi iránt értelemszerűen elfogult irodalomtörténet-írás látens feszültségbe kerülhet azzal a történeti szakirodalommal, amely viszont nem Petőfi politikai eszményeinek az irányából közelít 1848 és 1849 történeti valóságához. Ahogy ő fogalmazott: „...a jövőbe tekintő zseniális költő eszméi, célkitűzése más léptékrendszert képviselnek, mint a kitérőkkel, megtorpanásokkal teli gyakorlati tevékenység.” Illetve egy kicsit később: „Másként fogalmazva: a költő és kora árnyalt összevetése szükséges ahhoz, hogy az eljövendő ünnepek során a közvéleményben ne keletkezzen indokolatlan feszültség valamiféle *Petőfi-centrikus* irodalomtörténeti és *Kossuth-centrikus* történeti szemlélet között.”⁴ Márpedig ez – bármennyire szelíden és tapintatosan fogalmazta is meg – komoly óvás volt a marxista irodalomtörténet-írás számára, s nem is nagyon értette meg akkor mindenki, akinek ez szólt. Sőt ha az úgynevezett „közvélemény”-re gondolunk, azt sem mondhatjuk, hogy ez az ellentmondás mostanra tisztázódott volna. Annak ellenére sem, hogy azóta rendelkezésünkre áll Kerényi Ferenc magisztrális Petőfi-monográfiája, amely nagyon sokat tanult és beépített mindabból, amit Urbán Aladár kutatásai a felszínre hoztak – aligha véletlen, hogy a kötetről annak idején éppen Kerényi írt elismerő recenziót.⁵ Ám a Kerényi Petőfi-biográfiája sugallta, más alapokra helyezett Petőfi-kép szélesebb körű ismertsége vagy elfogadottsága iránt is vannak bennem kételyek. Hiába telt már el első publikálása óta több, mint másfél évtized, és hiába jelent meg azóta már második kiadásban is a munka.⁶

Urbán Aladár kutatói érdeklődése szerencsésen találkozott össze a Petőfire vonatkozó kérdésfeltevések egyik legizgalmasabb fejezetével. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc kutatója, még ha csak szinte mellékesen összegyűlt adatokból indul is ki (gondoljunk csak Urbán korábban idézett szavaira), éppen a költőnek azzal a korszakával szembesül, amely az irodalomtörténeti interpretációk számára is a legnagyobb kihívás. Aligha véletlen, hogy a magát marxistának tekintő irodalomtörténet-írás soha nem jutott el oda, hogy erről az időszakról átfogó monográfiában adjon

³ URBÁN, *A nagy év sodrában...*, i. m.

⁴ URBÁN Aladár, *A korszerű Petőfi-kép és a költő helye az 1848–49-es eseményekben* = URBÁN, *A nagy év sodrában...*, i. m., 279–280. – Kiemelések az eredetiben.

⁵ KERÉNYI Ferenc, *Urbán Aladár: A nagy év sodrában*, It, 64(1982), 3. sz., 708–712.

⁶ KERÉNYI Ferenc, *Petőfi Sándor élete és költészete: Kritikai életrajz*, 2. kiadás, Bp., Osiris, 2022 (Osiris Irodalomtörténet).

számot: az ötvenes évektől induló periódus legjelentősebb, marxista kutatója, Pándi Pál csak egy, a pályakezdést érintő összefoglalást tudott megírni, ereje és ideje nem volt az eszmetörténetileg sokkal összetettebb, 1848–49-es évek irodalmi termésének átfogó vizsgálatára. S ne feledjük, a korábbi évtizedek legfontosabb monográfiája, Horváth János sem erről a két évről írta maradandó művének legfontosabb lapjait, és neki pedig nem volt igazán komoly rokonszenve és szempontrendszere az úgynevezett „forradalmi” költészet leírásához. Ilyenformán Urbán Aladár tanulmányai szinte egyedülálló jelentőséggel rendelkeztek: hiszen ami őt igazán érdekelte, az voltaképpen Petőfi 1848-as életformájának a válsága. Azaz a töréseket, konfliktusokat igyekezett exponálni, legyen szó az 1848. májusi népgyűlés miatti bonyodalmakról vagy akár a szabadszállási választási kudarcról. S ezzel nem egy ideologikus Petőfi-képet erősített meg, hanem éppen a történeti elemzés lehetőségeit tágította. S a történeti koordináták minden korábbinál pontosabb meghatározásával eljutott egy olyan interpretációs lehetőséghez is, amelynek komoly irodalomtörténeti implikációi is voltak. Urbán nem vonta ugyan le a végső következtetést a tőle látott diszharmóniáknak az egész életút összefüggésében is sokatmondó mivoltáról, de amit tüzetesen elvégzett, az egy ilyen Petőfi-értelmezés irányába mutatott. Ennek a szemléleti következményeit pedig igazából majd az a Kerényi Ferenc látta be, aki Ferenczi Zoltán 1896-os, háromkötetes Petőfi-életrajza után az első, igazi, kontextualista irodalomtörténeti biográfiát hozta létre több, mint száz évvel később.⁷

Milyen szemléleti ösztönzést lehet tehát tulajdonítani Urbán Petőfi-tanulmányainak?

Amikor Urbán Aladár részletesen elemezte Petőfi politikai elszigetelődését, folyamatosan arra hozott elgondolkodtató példákat, hogy milyen költői és társadalmi szerepeket lehetett kialakítani ezekben a válságos szituációkban (a válság itt nem kizárólag a szemléleti vagy egzisztenciális magány megtapasztalását jelenti, hanem kifejezetten megélhetési gondokat is). Márpedig ennek megvannak a poétikai vetületei is – amely akkor igazán sokatmondó, ha Petőfi helyzetét és reakcióit hozzá tudjuk mérni a vele egykorú irodalmárok reakcióihoz. Erről – némileg más összefüggésben persze – Urbán is beszélt egyik már idézett, 1972-es (!) tanulmányában, ahol a következőt sürgette: „Történeti és irodalomtörténeti kutatásunkra vár a feladat, hogy ezeknek az eszmetársaknak pontos ideológiai feltérképezését elvégezze, hogy az 1848 márciusában még egységesen cselekvő »márciusiak«, a »baloldal«, a »radikálisok« későbbi fejlődését és megoszlását finomabb elemzéssel nyomon kövesse.”⁸ Túlzás lenne azt állítani, hogy egy ilyen, a költő szellemi környezetére és társadalmi kapcsolatrendszerére irányuló kutatási program megvalósult volna azóta Petőfi kapcsán, bár törekvések és eredmények azért vannak. S nem is függetlenül Urbán Aladártól: annak a tanulmánykötetnek, amely a márciusi ifjak nemzedékének a pályafutását vizsgálta (egyébként nem is csak

⁷ Kerényi könyvének kritikai értékelésére lásd: SZILÁGYI Márton, *Egy irodalomtörténeti klasszikus (Kerényi Ferenc: Petőfi Sándor élete és költészete. Kritikai életrajz)*, *Vigilia*, 87(2022), 11. sz., 958–959.

⁸ URBÁN Aladár, *A korszerű Petőfi-kép és a költő helye az 1848 – 49-es eseményekben* = URBÁN, *A nagy év sodrában...*, i. m., 277.

eszméletörténeti szempontból), éppen ő volt az egyik lektora.⁹ S mivel a magam, Lisznyai Kálmánra vonatkozó kutatásai is, amelyek előbb 2001-ben, majd utóbb, jelentősen bővítve és átdolgozva 2021-ben monografikus formát nyertek, ebből a vállalkozásból nőttek ki, így közvetve Urbán Aladár ösztönzésével is összefüggésben állnak.¹⁰

Urbán egyik komoly szakirodalmi érdeme Petőfi szabadszállási választási kudarcának minden addiginál szélesebb összefüggésben való elemzése.¹¹ Az erről szóló tanulmány fölhasználta Mezősi Károly munkáit a helytörténeti vonatkozásokról, és nem annyira a szituáció lokális vonatkozásaira volt kíváncsi, hanem inkább abba az irányba építette tovább a tőle föltárt anyagot, hogy Petőfi számára miért lehetett az egész országot minősítő csalódás a nemzetgyűlésbe való be nem kerülés. Ő hívta föl a figyelmet arra a vonatkozásra, hogy miképpen függhetett össze a tapasztalat még a *Vörösmartyhoz* című vers születésével is:¹² hiszen Petőfinak azzal is szembeülnie kellett, hogy Vörösmartyt úgy választották meg Bácsalmás képviselőjévé, hogy a választáson nyertes Kossuth – más mandátumot fogadván el – saját maga helyett ajánlotta a költőt. Azaz ez a mód minden olyan törvényhatóság számára követhető lett volna, ahol egy máshol már nyertest választottak meg képviselőnek. Ám Petőfit egyetlen helyen sem akarták bejuttatni a nemzetgyűlésbe – és ezt a költő nyilván egy pillanat alatt átlátta, és le is vonta a morális következtetést az egész országra nézvést. Urbán Aladár eredményeinek a maradandóságát egy újabb tanulmány, amely Urbántól még nem ismert, a Bács-Kiskun megyei levéltárban őrzött anyagot aknázott ki, fényesen igazolta.¹³

Urbán Aladár nem foglalkozott irodalmi szövegek elemzésével. De amit a *Lapok Petőfi Sándor naplójából* című Petőfi-kiadvány jellegéről felvetett, az irodalomtörténeti szempontból is fontos.¹⁴ Érdemes hosszasan idézni a szavait, amelyben a szöveg retorikai célját azonosítja, látszólag csupán a tartalmi elemek egykorú politikai jelentésére ügyelve, de voltaképpen a tudatos írói megformálásra hívva fel a figyelmet:

A naplószerű feljegyzések utolsó dátuma április 29., a megelőzőké április 22. Mindkettőben a *kormány ellen* nyilatkozik, s főleg a 22-i *szembeötlő hasonlóságot* mutat a *Marczius Tizenötödike* akkori cikkeivel. Igaz, az utolsó feljegyzésben célzást tesz pénztelenségére (burkolt szemrehányás az álláshajszoló tegnapi bajtársaknak,

⁹ A márciusi ifjak nemzedéke: „Nem küzdénk mi sem dicsőség- sem díjért”, szerk. KÖRMÖCZI Katalin, Bp., Magyar Nemzeti Múzeum, 2000.

¹⁰ A könyv második változata: SZILÁGYI Márton, *Az íróvá válás mikrotörténete a 19. század első felében: Lisznyai Kálmán és az „irodalmi gépezet”*, Bp., Reciti, 2021 (Vitae, 3).

¹¹ URBÁN Aladár, *Az 1848-as választások és Petőfi = URBÁN, A nagy év sodrában... i. m.*, 304–321.

¹² A versről lásd újabban: SZILÁGYI Márton, *A Petőfi-filológia legfőbb bázisa, a versgyűjtő füzetek*, *Studia Litteraria*, 62(2023), 3–4. sz. (Petőfi 200 – Petőfi életműve és kultusza), 25–37.

¹³ GÖNCZI Gergő, *Petőfi Sándor és az 1848. évi szabadszállási választási botrány iratai a Bács-Kiskun Megyei Levéltárban*, *Forrás*, 55(2023), 1. sz., 41–54.

¹⁴ Erről a külön kötetként megjelent Petőfi-szövegről újabban lásd: SZILÁGYI Márton, *Énkép, háttérben forradalommal (Lapok Petőfi Sándor naplójából)*, *Credo*, 29(2023), 4. sz., 58–65.

pl. Vasvárinak!), és foglalkozik a »rágalmazó kutyaháziak« magatartásával. De egészében *nem védekező* állásból nyilatkozik, nem egyedül maradt ember írása ez! Ekkor még tervezi a napló folytatását (ezért az *első ív* megjelölés!), mert úgy érzi, hogy e műfajban is közérdekű mondanivalója és *minden megnyilatkozását* számon tartó közönsége van. A napi politika szempontjából nézve, a napló *folytatásának terve* nem jelent kevesebbet, mint időszakonként megjelenő, mégis állandó fórumot, kaucióhoz nem kötött, *önálló orgánumot*, amelyben a költő – a jelek szerint nem is létező naplója ürügyén – időről időre elmondhatja *különvéleményét* az aktuális politikai kérdésekről, azokról legalábbis, amelyek őt foglalkoztatják.¹⁵

Mint ahogy a versek kapcsán is érdemes kamatoztatni Urbán Aladár megfigyeléseit: több esetben ugyanis megfontolandó módon fogalmazott meg a versek keletkezésének datálása kapcsán javaslatokat – ezen javaslatainak az igazi mérlegelése éppen most vált aktuálissá, amikor hamarosan megjelenhet a kritikai kiadásnak az 1848–49-es versanyagot tartalmazó hatodik kötete, amelyet Kerényi Ferenc 2008-as, váratlan halála után e sorok írója fejezett be Petőfi 200. születési évfordulója alkalmából, és amely immár megjelenés előtt áll, a kiadói munka fázisában van.¹⁶

Ha a jelenlegi Petőfi-kutatás aktuális, sokat ígérő új javaslatait akarjuk fölmérni a 200. évforduló szakmai teljesítménye alapján, akkor alighanem az egyik legfontosabb fejlemény annak újszerű felvetése, hogy Petőfinak mit is jelenthetett a „forradalom” szó. Ez ugyanis értelemszerűen ahhoz a problémához is elvezet, hogy Petőfi politikai cselekvésének 1848. március 15-én és utána milyen célképzetei voltak. Az irodalmi és publicisztikai szövegek elemzése alapján ugyanis világos, hogy Petőfinél nem mindig ugyanabban a jelentésében fordul elő ez a szó: a konkrét, egy történelmi eseményt minősítő jellegétől (az 1789-ben induló francia forradalom iránti rokonszenv kifejezésétől) célszerű elválasztani az ugrásszerű társadalmi változás leírására szolgáló fogalmat, amely viszont nem reális időben és megjósolható módon bekövetkező történelmi eseményre vonatkozik, hanem gondolati opcióként mutatkozik meg. S e nemben egyébként összekapcsolódik egy apokaliptikus beszédmód kidolgozásával, azaz a „forradalom” szónak elsősorban üdvtörténelmi relevanciája van. A kérdés tehát inkább úgy tehető föl, mikor és miért gondolta úgy Petőfi, hogy ez utóbbi értelme a „forradalom”-nak, azaz az Apokalipszisnak megfeleltethető jelentés harmonizál a számára adva lévő, befolyásolni kívánt történelmi folyamatokkal.¹⁷ Urbán Aladár Petőfi-tanulmányai természetesen a keletkezési időpontjukban domináns marxista értelmezési hagyomány egészen más referenciájú tradícióját nem kérdőjelezték meg, és fönntartották Petőfi forradalmiságának a társadalmi relevanciájáról mondottakat. De nála mégsem egyszerűen

¹⁵ URBÁN Aladár, *Petőfi népgyűlése körül: A költő 1848. májusi közéleti szerepéről* = URBÁN, *A nagy év sodrában...*, i. m., 295. – Kiemelések az eredetiben.

¹⁶ A vállalkozásról: SZILÁGYI Márton, *Mi várható a Petőfi-kritikai zárókötetetétől? Egy félbemaradt, posztumusz munka sajtó alá rendezésének tapasztalatai*, *Irodalomismeret*, 34(2023), 2. sz., 79–88.

¹⁷ Ezt bővebben kifejtve lásd: SZILÁGYI Márton, *A magyar romantika ikercsillagai: Jókai Mór és Petőfi Sándor*, Bp., Osiris, 2021 (Osiris Irodalomtörténet. Tanulmányok), 149–160.

egy meg nem kérdőjelezett ráhagyatkozásról volt szó. A történeti helyzet árnyalt és nagy forrásbázison alapuló elemzése ugyanis eleve azt mutatta meg, hogy milyen széles spektrumon helyezhetők el a kortársak vélekedései a társadalmi átalakulás mikéntjéről, a kívánatos és kárhuzatos lehetőségekről, s ezek közül csupán az egyik azonosítható Petőfi felfogásával. Sőt ha az elemzései mélyére tekintünk, akkor azt is mondhatjuk, Urbán szerint is voltaképpen egyedül állt Petőfi a „forradalom”-ról vallott nézeteivel, tehát nem képviselt semmiféle közös csoportideológiát. Ez a történeti felfogás pedig jelentősen előkészített egy más jellegű, nem a marxista forradalomértelmezésen alapuló Petőfi-interpretációt, tehát Urbán Aladár 1970-es évekbeli tanulmányai, a vele egykorú történészek megközelítéseit is figyelembe véve, a leginkább tekinthetők egy új értelmezés előfutárainak. S ehhez számítsunk hozzá még valamit: ez nyilván nem volt független attól sem, hogy Urbán, ha Petőfiről kellett irodalomtörténeti szempontból tájékozódnia, nem a kétségtelenül felkészült, de erősen ideologikus Pándi Pálhoz fordult, hanem a filológiai kérdésekben jártas Kiss Józsefhez.¹⁸

Aligha véletlen, hogy az Urbánt „egyik mestere”-ként emlegető Kerényi Ferenc (aki történelem szakosként valóban tanítványa is volt Urbán Aladárnak),¹⁹ termékeny módon építette be saját, nagy Petőfi-monográfiájába a tőle kapott ösztönzést. Könyvének amúgy szűkre szabott irodalomjegyzékében Urbán három művével is képviselve van (egy könyvvel és két, folyóiratban megjelent tanulmánnyal).²⁰ Ennél is fontosabb azonban, hogy Kerényi könyvének az 1848–49-es fejezetei egészében Urbán interpretációjára mennek vissza, s ha egymás után olvassuk Urbánnak az 1970-es évekből származó, nagy tanulmányát²¹ és Kerényi írói biográfiáját, világosan látszik, mi segítette a leginkább Kerényit egy még 2008-ban is újszerűnek ható, történetileg is szabatos értelmezés megalkotásában.

Érdekes azonban szót ejteni Urbánnak egy kései dolgozatáról is, amely a *Nép Barátja* című lapnak van szentelve.²² Ez ugyan nem Petőfivel foglalkozik, de áttételesen (deklarált szándéka ellenére) mégis hozzátartozik a költő életművét taglaló tanulmányokhoz. 1994-ben ugyanis a költő és irodalomtörténész Simor András saját lapjában, az *Ezredvégb*ben publikált egy tanulmányt, amelyben – állítása szerint – egy ismeretlen

¹⁸ Lásd például a köszönetnyilvánítását egy 1962-es tanulmánya jegyzetei között: „Ez úton mondok köszönetet Kiss Józsefnek, aki a datálatlan Kemény-levél, valamint az *Életképek*-ben megjelent cikk valószínű összefüggésére figyelmet felhívta, s a Petőfi-levelezés készülő új kritikai kiadásának erre vonatkozó, általa készített bőséges jegyzetanyagát rendelkezésemre bocsátotta” (URBÁN Aladár, *Történeti adalékok egy Petőfi-vers címváltozataihoz* = URBÁN, *A nagy év sodrában...*, i. m., 292).

¹⁹ „Urbán Aladár professzort évtizedek óta vallhatjuk egyik mesterünknek” (KERÉNYI Ferenc, *Pest vármegye irodalmi élete [1790–1867]*, Bp., Pest Megye Monográfia Közalapítvány, 2002 [Előmunkálatok Pest megye monográfiájához, 3], 10).

²⁰ KERÉNYI, *Petőfi Sándor...*, i. m., 501–502.

²¹ URBÁN Aladár, *Petőfi 1848 augusztusában* = URBÁN, *A nagy év sodrában...*, i. m., 322–357.

²² URBÁN Aladár, *A pesti Középponti Választmány lapja: a Nép barátja 1848-ban*, Aetas, 18(2003), 3–4. sz., 155–188. – Urbánnak amúgy más írásai is vannak a lapról, ezekről most részletesen nem beszéllek.

(pontosabban: egy első publikálása óta teljesen elfelejtett) Petőfi-verset adott közre.²³ Simor arra figyelt föl, hogy a *Riadó* című lap 1875-ös évfolyama közölt egy ismeretlen verset Petőfi neve alatt. Színi Károly lapjának a publikációja Petőfi verseinek az 1874-es összkiadásához kapcsolódott: ekkor a gyűjteményben nem szereplő vagy szöveghibával kiadott költeményeket sorban tették közre a helyesbítés szándékával (ennek a legfőbb helye Závodszy Géza lapja, az *Otthon* volt, de a *Riadó* is bekapcsolódott ebbe a tevékenységbe, olykor magát az *Otthont* is korigálva), és ezek során nem Petőfitől származó szövegeket is tulajdonítottak a költőnek.²⁴ A *Rákóczi* című vers ilyenformán a kritikai kiadás számára komoly feladvány volt, hiszen el kellett dönteni, hogy valóban a költőtől származó vagy csak neki tulajdonított szövegről van-e szó. Ráadásul ebben a kérdésben Kerényi Ferencnek halála előtt már nem volt módja vagy ideje állást foglalni, így a feladat rám hárult mint a sajtó alá rendezés befejezését vállaló irodalomtörténészre. Sikerült egyértelműen tisztáznom a helyzetet:²⁵ a *Rákóczi* című vers ugyanis annak idején Lévy József műveként és az ő neve alatt látott napvilágot a *Nép Barátjában*.²⁶ A lapról az egyik legalaposabb cikket író Urbán Aladár meg is említette a *Rákóczit*, felhívván arra is a figyelmet: „[é]rdekes, hogy az utolsó öt számból háromban Lévy József verseit találjuk”; de ő láthatólag nem volt tudatában annak, hogy ezt a verset mint Petőfinek tulajdonított szöveget adták ki 1875-ben.²⁷ Amikor Urbán ezt a tanulmányát megírta, akkor ugyan nem jutott el a Petőfinek tulajdonított vers rejtélyéhez, de nem is ez volt a cikkének a feladata: viszont az, amit észlelt, minden más szakirodalmi eredménynél közelebb volt a megoldáshoz. Onnan már csak egy lépés kellett, hogy eljussunk a rejtély kulcsához.

S ez Urbán Aladár teljesítményének talán az egyik legfontosabb mutatója: még azokban az esetekben is segítheti a korszakkal, az 1848–49-es periódussal foglalkozó irodalomtörténészt, ha nem ad közvetlenül választ az őt foglalkoztató kérdésekre. De az irány és a szakmai igény példamutató módon ott van ebben az életműben, csak figyelniük kell rá.

²³ A verset újra fölfedezte és az első megjelenés körülményeit kommentálta: SIMOR András, *Ismeretlen Petőfi-vers?*, Irodalomismeret, 5(1994), 1. sz., 17–21.

²⁴ A kiadás háttéréről lásd: T. SZABÓ Levente, *A megszelídített Petőfi? Az 1874-es Petőfi-díszkiadás körüli vita és a korabeli Petőfi-filológia egyidejű egyidejűtlenségei = „Szirt a habok közt”: Tanulmányok Imre László 70. születésnapjára*, szerk. BÉNYEI Péter, GÖNCZY Monika, S. VARGA Pál, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2014, 158–171.

²⁵ SZILÁGYI Márton, *Egy Petőfinek tulajdonított vers igazi szerzősége*, ItK, 126(2022), 4. sz., 520–531.

²⁶ LÉVAI [sic!] József, *Rákóczi, Nép barátja*, 1(1848), 30. sz. (dec. 24.), 471–474.

²⁷ URBÁN, *A pesti Középponti Választmány...*, i. m., 180.